

23.01.2024

Група № 24

Мегей А.В.

Історія України

Урок № 13-14

Тема: Зародження дисидентського руху. Тенденції розвитку культури

Хід уроку:

1. Перегляньте відео-матеріал: <https://www.youtube.com/watch?v=HG4oY0XiY5M>

2. Опрацюйте конспект уроку:

Шістдесятництво

Повернення репресованих, реабілітація незаконно засуджених, розвінчання культу особи — усе це сприяло критичному сприйняттю дійсності та бажанню змін.

Процеси лібералізації та десталінізації привели до появи покоління молодих митців, яких стануть називати шістдесятниками, оскільки активізація їхньої діяльності припадає на початок 1960-х років. До цього покоління належали Ліна Костенко, Іван Світличний, Василь Симоненко, Алла Горська, Іван Дзюба, В'ячеслав Чорновіл та багато інших.

Вони виступали на захист української культури, вимагали розкриття історичної правди, боролися за творчу свободу, заперечували жанр «соцреалізму» та хотіли висвітлювати проблеми в руслі національних та загальнолюдських цінностей.

Шістдесятники

Шістдесятники — це молоде покоління митців шістдесятих років двадцятого століття, сформоване в період тимчасової «відлиги» радянського режиму.

Клуб творчої молоді «Сучасник»

Одним з осередків шістдесятницького руху став **Київський клуб творчої молоді «Сучасник»** заснований у **1959 році**. Його очолив на той момент студент, а надалі режисер театру і кіно **Лесь Танюк**. Активними учасниками клубу були Іван Драч, Іван Світличний, Алла Горська, Василь Симоненко та інші.

Представники клубу відроджували традиції різдвяних вертепів, створювали різні мистецькі гуртки. Усе виразніше виокремлювалося національне спрямування діяльності клубу. Зокрема, були організовані вечори пам'яті Лєся Курбаса, Тараса Шевченка, Лєсі Українки, Івана Франка тощо.

Зародження дисидентського руху

Прагнення влади будь-що втримати народ під контролем неминуче вело її до конфлікту з інтелігенцією та критично налаштованими представниками інших верств населення. Наслідком цього стала поява наприкінці

50-х — на початку 60-х рр. XX ст. руху українських інакодумців — дисидентства (незгодних). Вони підхопили естафету боротьби вояків УПА та підпільників ОУН:

Причини виникнення дисидентського руху наприкінці 1950 р. — на початку 1960-х рр.:

- ✓ припинення збройної боротьби ОУН і УПА перевело український рух до нових форм боротьби;
- ✓ помітний вплив на формування дисидентів чинили зовнішні фактори, зокрема виступи в країнах так званого соціалістичного табору, особливо в Угорщині;
- ✓ лібералізація режиму, що привела до активізації національно-визвольного руху;
- ✓ подальші утиски й обмеження національного життя українців, монополія партії на владу.

Особливості дисидентської боротьби:

- мирна, ненасильницька форма боротьби;
- рух мав чітко виражені організаційні форми;
- дисидентський рух був загальноукраїнським явищем;
- у ньому брали участь різні соціальні верстви населення, а найбільше — інтелігенція.

У 1956 р. у м. Сталіно (нині — Донецьк) утворився **Реалістичний робітничий гурток** демократів. Учасники цієї організації поширювали листівки з критикою радянської системи, писали листи з вимогою звільнити політичних в'язнів і навіть хотіли створити демократичну партію. Згодом активістів цього гуртка заарештували. Вони отримали різні строки покарання.

У Львові протягом 1956–1959 рр. діяв **Український національний комітет**, який заснували Богдана Крицина та Іван Коваль. Учасники цієї організації мріяли про національну незалежність України та проводили агітаційну роботу, поширюючи цю ідею та залучаючи послідовників. Але організацію було викрито, засновників — розстріляно, а інші учасники отримали покарання від 5 до 15 років позбавлення волі.

У 1959 р. у Львові двома молодими юристами — **Левком Лук'яненком та Іваном Кандибою** — створено **Українську робітничо-селянську спілку**. Головна мета організації — допомогтися виходу

Лук'яненко Левко Григорович, Кандиба Іван Олексійович

України зі складу СРСР правовими засобами. Радянське законодавство передбачало таку можливість, тому учасники УРСС жодних законів не порушували, пропонуючи цю ідею. Але радянська влада нехтувала законами, якщо бачила загрозу для власної системи. Тому учасників робітничо-селянської спілки заарештували та судили. Їм інкримінували статтю про «зраду Батьківщині», і в результаті вони отримали покарання у вигляді багаторічного ув'язнення, а Левка Лук'яненко спершу засудили до смертної кари, але через 72 дні замінили покарання на 15 років ув'язнення.

Антирежимні виступи

На початку 1960-х рр. почастишали і робітничі виступи. Це пояснюється зростанням цін, зменшенням та погіршенням продовольчого забезпечення, відсутністю споживчих товарів тощо.

Типовим прикладом, який ілюструє погіршення ситуації, є лист робітників м. Дніпродзержинська (нині — Кам'янське) до органів влади.

«Ми вже другий рік страждаємо без продовольства. Особливо це становище погіршилося із серпня цього року [1963]. Ковбаси в магазинах немає, масла вершкового не бачимо, хліб — той продають з перебоями. Ми один одному задаємо питання — як це так, що за виробництвом м'яса, молока й масла СРСР доганяє Америку, а в магазинах продуктів недостатньо (Група робітників м. Дзержинськ)».

Невдоволене діями влади населення поширювало листівки з погрозами фізичної розправи над чиновниками, виступало проти зниження зарплати. У листах лунали заклики до страйків, мітингів, повстання. Наприклад, вантажники Іллічівського порту (Одеська обл.) відмовилися розвантажувати пароплави, шахтарі Східного гірничо-збагачувального комбінату в м. Жовті Води на знак протесту проти свавілля адміністрації три години не виходили із шахти, портові вантажники Миколаївського порту відмовилися відвантажувати борошно на Кубу, бо в самому Миколаєві були перебої з постачанням хліба. Схожі акції були і в інших містах України.

3. Виконайте завдання:

1. Про які події і явища ми можемо дізнатись у джерелі.

«Друже! Приходь на вечір Клубу творчої молоді! Поети читатимуть тобі вірші, художники покажуть свої картини. З великою концертною програмою виступить секція джазової музики. Вечір відбудеться 14 жовтня 1962 р. у кінолекційному залі Жовтневого палацу культури (вул. Жовтневої революції, 1). Початок о 18 год. 30 хв. Київський міськком ЛКСМУ. Жовтневий палац культури» (оголошення).

Джерело: «Історія України (рівень стандарту)»: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти // Власов В. С. Кульчицький С. В., Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

2. Серед радянських політв'язнів і дисидентів українців було завжди набагато більше, ніж представників інших народів СРСР. Водночас українці себе вважали нездатними до боротьби. Чи доречною була така самооцінка? Із чим вона пов'язана?

3. Висловіть своє ставлення до документа. Чому влада розцінювала його зміст як загрозу?

4.

У проєкті програми УРСС [Української робітничо-селянської спілки] необхідність виходу України зі складу УРСР аргументували тим, що «по-воєнне життя ще і ще раз переконує українських робітників, селян та інтелігенцію, що Союз РСР, як колишня Російська імперія, не може дати українському народові щастя. Щастя народу полягає у матеріальній забезпеченості і політичній свободі громадян. У складі Союзу Україна не має ні того, ні іншого. Українська економіка по-старому лишається колоніальною, понад 40-мільйонний український народ не має жодних політичних свобод».

4. Виконайте самостійну роботу:

1. Факти із життя якого українського суспільно-політичного діяча подано нижче?

«Юрист, правозахисник, один із засновників Української робітничо-селянської спілки. Арештований за «антирадянську агітацію та пропаганду» й засуджений до страти, згодом замінені п'ятнадцятирічним ув'язненням. Автор книги «Сповідь у камері смертників». Нагороджений медаллю імені Святого Володимира «Борцям за волю України».

А І. Дзюби

Б Є. Сверстюка

В І. Стуса

Г Л. Лук'яненка

2. Кого з митців стосується цитований нижче документ?

«Нове покоління митців, які відійшли від шаблонної тематики попередніх часів, не закликали до боротьби за мир, не писали про передовиків колгоспників і робітників заводів, а виходили з того, що «...поезія має бути поезією, а не агітацією у віршованій формі»».

А М. Зеров, М. Драй-Хмара, М. Рильський.

Б Л. Костенко, І. Драч, В. Симоненко.

В О. Теліга, О. Ольжич, У. Самчук.

Г П. Тичина, В. Сосюра, М. Бажан.

3. Виникнення в Україні руху шістдесятників зумовлено:

А лібералізацією суспільно-політичного та духовного життя

Б збільшенням фінансування культури та народної творчості

В долученням до європейської та світової культурної спадщини

Г поверненням в українську культуру забутих і репресованих імен

4. У якому році засновано Клуб творчої молоді «Сучасник»?

А 1953 р.

В 1964 р.

Б 1956 р.

Г 1959 р.

5. У 1957 р. Центральне розвідувальне управління США підготувало доповідь із характеристикою регіонів України за ступенем сприяння американським силам спеціальних операцій на випадок можливої війни із СРСР.

Якому з регіонів надано таку характеристику: «У цьому регіоні спеціальні сили можуть отримати значну підтримку місцевого населення включно з його активною участю в діях проти радянського режиму...»?

А Центру України

В Заході України

Б Півдня України

Г Сходу України

4. Домашнє завдання

1. Перегляньте відео-матеріал.
2. Опрацюйте конспект уроку.
3. Дайте відповіді на питання.
4. Виконайте самостійну роботу.

Якщо у вас виникнуть запитання, напишіть на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати прізвище та ім'я, номер групи, назву навчальної дисципліни.